

ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ

Анотація

Добробут населення в нашій країні знаходиться на неприйнятному рівні і в останні роки погіршився. В умовах трансформаційної економіки, державне регулювання соціальних складових життя людей в Україні являється обов'язковою умовою економічного зростання, прогресу в цілому та основних факторів життєзабезпечення.

Аналітична записка присвячена аналізу сучасного рівня добробуту населення в Україні. Запропоновані ефективні інструменти державної політики соціального вирівнювання добробуту населення в Україні в умовах обмеження ресурсів.

ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ

Основним показником ефективності економічної та соціальної політики держави є високий рівень добробуту населення. Саме добробут характеризує забезпеченість населення необхідними матеріальними і духовними благами; залежить від рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин; виражається системою показників, що характеризують рівень життя населення. В Україні, на жаль, упродовж останніх років відбувається погіршення загальної економічної ситуації, спостерігається значне відставання реального життя від існуючих стандартів. Так, надмірна інфляція, зростання курсу іноземної валюти, спад виробництва, вимушена неповна зайнятість та безробіття призводять до падіння реальних доходів домогосподарств, знецінення заощаджень, зростання цін на продукти, скорочення платоспроможності попиту, посилення майнової диференціації населення, загострення процесу маргіналізації суспільства, поширення та поглиблення бідності. Це призводить до різкого зниження рівня життя значної частини населення, а отже, впливає на соціально-економічний розвиток суспільства загалом.

На сьогоднішній день, основним завданням соціально-економічного розвитку України є забезпечення добробуту населення на рівні найрозвиненіших країн Європи. Саме підвищення добробуту населення України проголошується важливим політичним пріоритетом держави, а саме соціальне вирівнювання його, особливо в умовах обмеження ресурсів. Рівень добробуту країни є основою для прийняття певних державних рішень в соціально-економічній сфері, проте незважаючи на соціальні, політичні та економічні складнощі, Україна за рівнем Індексу соціального розвитку випередила усі країни СНД. В 2016 році Україна (\$8267 ВВП на душу населення, за даними 2014 року) отримала 66,43 бали зі 100 можливих,

увійшовши до групи країн з рівнем соціального розвитку «нижче середнього»¹.

На жаль, в сучасних умовах господарювання значна частина населення України незадоволена рівнем свого життя. Так, за даними всеукраїнського опитування громадської думки, проведеного Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) з 19 по 31 травня 2016р., абсолютна більшість опитаних (72 %) занепокоєна війною на Сході України. Також серед проблем, які найбільше непокоять українців – рівень життя (61 %), економічна ситуація (46 %) та безпека України (15 %) ². Така ситуація є цілком очевидною, адже в сучасних умовах господарювання в Україні спостерігається поширення та поглиблення бідності.

Як зазначають експерти Українського інституту дослідження екстремізму, однією з основних причин падіння рівня добробуту українців є зниження курсу гривні. На думку дослідників, бюджет України на 2017 рік містить в собі загрози подальшої інфляції та посилення фінансового тиску на бізнес в країні, зменшення кількості робочих місць, зниження реальних доходів пенсіонерів. Згідно з рейтингом процвітання країн світу Україна займає лише 107 місце. 60 % українців перебувають за межею бідності. Якщо 2007 року один українець в середньому витрачав 6 тисяч доларів на рік. То в 2016 році – лише 1250 тисяч доларів. Експерти прогнозують, що негативна тенденція збережеться і надалі³.

Все-таки, сьогодні Україна дуже відстає від європейських країн за більшістю показників економічного розвитку. Хоча економічний ріст протягом останніх років підвищив рівень доходів населення, однак потрібно ще багато років, щоб досягти середньоєвропейського рівня добробуту. Державою реалізовувалася не одна Стратегія подолання бідності та Комплексна програма забезпечення реалізації цієї Стратегії, з щорічним

---

¹ <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/research/social-progress-index-2016.html>

² <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=640&page=5>

³ http://24tv.ua/ukrayintsi_odni_iz_naybidnishih_v_sviti_reyting_dobrobutu_n762501

планом конкретних заходів, спрямованих на боротьбу з бідністю, регіональними програмами з подолання бідності. Але показники вказують на те, що в державі з кожним роком бідних стає все більше.

Не дивлячись на прихильність України до загально визнаних у світі принципів соціальної справедливості та активного впровадження в життя політики і стратегій, спрямованих на її забезпечення, має сприяти подальшому нарощуванню зусиль в області викорінення бідності, забезпечення повної зайнятості, гідної роботи, рівноправності чоловіків і жінок, соціального добробуту і соціальної справедливості для всіх. Цього можна досягти, в першу чергу, шляхом забезпечення гідної оплати праці. Європейські країни вже давно дійшли висновку, що мінімальна заробітна плата, підвищення якої є найпродуктивнішим методом боротьби з бідністю, має забезпечувати потреби працівників та їхніх сімей, що відображено у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 131 та Європейській соціальній хартії (переглянутій). Уряд зробив перший крок на шляху реформування оплати праці, актуалізувавши вперше за останні 16 років набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, а Верховна Рада України - встановивши на законодавчому рівні мінімальну заробітну плату на оновленому прожитковому мінімумі у розмірі 3200 грн. Проте, незважаючи на такі кроки та поступове реформування державної соціальної політики в цілому – зростання рівня добробуту населення в Україні здійснюється досить повільно. Тому ситуація залишається доволі плачевною. Хоч і відбувається поступове вирівнювання добробуту населення в Україні, але до європейських стандартів нам ще далеко.

Наразі, задля наближення добробуту населення України до європейського рівня згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено низку зобов'язань у сфері соціальної політики, які мають слугувати дороговказом відповідних реформ в країні. Взяті Україною зобов'язання відповідають національним інтересам, сучасним світовим цінностям свободи, сталого розвитку, критеріям

відповідальної та ефективної економіки. Глава 21 Угоди регулює співробітництво України з країнами ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. В статті 419 сторони визнають важливість співробітництва зі згаданих питань і в статті 420 визначають основні напрямки такого співробітництва. Головною ціллю визначено підвищення якості життя, що відображає успішність соціально-економічного розвитку держави, а також забезпечення гідних умов праці шляхом створення гнучкого, справедливого, захищеного, ефективного та безпечного ринку праці.

Рекомендації

До першочергових кроків на шляху стратегічної оптимізації державної політики у сфері соціального вирівнювання добробуту населення належать:

1. Повернення Державній службі з питань праці повноважень проведення безперешкодної перевірки усіх підприємств та організацій щодо дотримання їх адміністрацією положень законодавства з соціального захисту, безпеки гігієни праці, як того вимагає ратифікована ВРУ Конвенція МОП № 81, стаття 12 та положення угоди про асоціацію з ЄС.
2. Ратифікація Верховною Радою України законопроекти щодо:
  - пункту 1 статті 4 Європейської соціальної хартії (переглянутої) про визнання права працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень;
  - статті 25 Європейської соціальної хартії (переглянутої), розділу III Конвенції МОП №173 про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця та створення інституту гарантування таких вимог з урахуванням європейської практики.
3. Міністерству економічного розвитку і торгівлі та Міністерству соціальної політики України розробити Національну Програму

створення нових робочих місць та забезпечення на них вимог гідної праці, збереження й підвищення кваліфікації наявного персоналу та підготовки кваліфікованої молоді. Програма має передбачати вирішення таких завдань:

- створення стимулів та інфраструктури підтримки для модернізації промисловості та транспорту України, пошуку нових ринків збуту;
- поетапне введення з метою повного охоплення промисловості та транспорту європейськими стандартами якості продукції, менеджменту та соціального захисту;
- завершення процес реформування Державної служби зайнятості на умовах ратифікованих конвенцій МОП;
- забезпечити в межах Програми створення механізмів підтримки нової політики в сфері оплати праці, побудованої на розвиненій системі багаторівневих, а не тільки мінімальних соціальних стандартів щодо оплати праці та усунення дискримінації у цій сфері;
- продовжити та завершити формування в країні регулярної системи прогнозування зайнятості населення, формування та атестації кваліфікацій;
- відновити в країні систему наскрізної професійної орієнтації, яка охоплює процес становлення професійних здібностей, знань та вмінь з 7 років на протязі усього трудового життя.

4. Зменшення бідності, що потребує об'єктивної та всебічної наукової оцінки її поширення в українському суспільстві, а також несправедливої диференціації доходів населення. На підставі чинного законодавства забезпечити практичне виконання Державних Програм та Планів дій, прийнятих Урядом в сфері підвищення доходів працюючих, соціальної допомоги та доступності послуг соціальної інфраструктури. Встановити, що рішення про передачу додаткових соціальних функцій до об'єднаних

територіальних громад не приймаються без отримання від них згоди і підтвердження здатності виконання.

Вирішення зазначених питань сприятиме виконанню нашою державою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Програми Гідної праці МОП для України на період 2016-2019 років, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», а також реалізації державної політики у сфері боротьби з бідністю та забезпеченню гарантованих Конституцією України прав людини на достатній життєвий рівень, а також буде ефективним інструментом соціального вирівнювання добробуту населення в Україні в умовах обмеження ресурсів.

Д.А. Прокопій

Відділ соціальної безпеки